

TIẾNG VIỆT CÒN, NƯỚC TA CÒN

(Phạm Quỳnh)

Một câu nói để lại cho ngàn sau...

Tôi còn nhớ ngày xưa, sách giáo khoa thay đổi hay không là theo quy định của chương trình giáo dục. Sách của bố tôi viết vẫn tái xuất bản mỗi năm, ông miệt mài tận tụy viết lách, soạn thảo... Khi nào không viết thì lại hì hụi đóng sách, làm bìa.

Những lúc rảnh rỗi lại rủ tôi đi kiếm mua sách cũ. Kho tàng của bố tôi lúc nào cũng đầy ắp, có khi một tác phẩm mua nhiều bản khác nhau.

Sách thì đủ loại, sách Ta, sách Tây, có cả truyện tranh. Thời ấy, hay có những cổ tích, những giai thoại về những anh hùng lịch sử, như Đinh Bộ Lĩnh, Phạm Ngũ Lão, Hai bà Trưng... những bài thơ ngụ ngôn của Lã Phụng Tiên (La Fontaine) ...

Chữ nghĩa không bao giờ phí, đọc đi đọc lại đến thuộc lòng các tác phẩm, từ Ta lẫn Tây. Có khi ông còn khảo cứu về Hán Nôm, một sở thích từ thuở còn học tiểu học. Bố tôi thuộc vào thế hệ cuối cùng còn mặc áo dài quần thô, chân đất đi học, trau dồi kiến thức với chữ Nôm và quốc ngữ. Tiếng Pháp là học khi lên lớp trên, đáp ứng cho tầng lớp trẻ thời bấy giờ, trong một xã hội đang chuyển mình, thay đổi cùng thời thế, học để phục vụ cho đất nước đang mở mang, để từ bỏ chế độ phong kiến, những tập quán lỗi thời...

Học không còn để làm quan mà là để dạy học, như giấc mơ của bố tôi, của cả một đời. Những con chữ, từ Ta đến Tây cứ thế nhét vào đầu, một cách say mê, và trí óc của ông tốt cho đến những ngày cuối cùng của cuộc đời, lúc nào cũng chính xác như quyển tự điển.

Ngày xưa, bố tôi cứ hay bắt học thuộc lòng, chắc ông cũng muốn nhét chữ vào óc tôi cho đầy. Chỉ mỗi tội là học xong thì tôi cũng trả lại thầy hết, cho đầu óc nó thành thơi ! Ông không biết, chứ không ông lại bảo tôi ngu, như mỗi lần đi ăn sáng, tôi chỉ ăn bánh phở với thịt và để lại gần nửa phần nước lèo !

Nói về tiếng Việt thì tôi nghĩ chả bao giờ hết được, vì tiếng Việt phong phú vượt bậc, mà dù có muốn cũng chả dịch ra tiếng nước khác được, vì họ có đâu mà kiếm.

Sống ở miền Trung, Nam thì chỉ có hai mùa mưa, nắng, nên ta chỉ có đọc thơ của Nguyễn Khuyến mới cảm nhận được mùa thu xứ Bắc, một mùa thu rất gợi hình, sống động, dưới ngòi bút của ông :

Một không gian **lạnh lẽo**, một ao nước **trong veo**, thuyền câu bé **tẻo teo**, lá vàng trước gió sẽ **đưa vào**, ngõ trúc...**vắng teo**

*Ao thu lạnh lẽo nước trong veo,
Một chiếc thuyền câu bé tẻo teo.
Sóng biếc theo làn hơi gợn tí,
Lá vàng trước gió sẽ đưa vào.
Tầng mây lơ lửng trời xanh ngắt,
Ngõ trúc quanh co khách vắng teo.
Tựa gối, ôm cần lâu chẳng được,
Cá đâu đớp động dưới chân bèo.*

Nguyễn Khuyến

Thế còn mùa thu Tây thì có gì?

Một trong những bài thơ nổi tiếng của Pháp mà có thể nói là cũng có âm thanh gợi hình, đó là bài **Thu Ca** của Verlaine.

THU CA	CHANSON D'AUTOMNE
1/ Vĩ cầm nức nở Tiếng thu Lòng ta một mối Sầu tư Khôn cầm Giờ tàn nghĩ tủi Chiếc thân Nhớ ngày vui cũ Âm thầm Lệ rơi Ra đi trận gió Tơi bời Cuốn theo đây đó Rã rời Lá khô	Les sanglots longs Des violons De l'automne Blessent mon cœur D'une langueur Monotone. Tout suffocant Et blême, quand Sonne l'heure, Je me souviens Des jours anciens Et je pleure Et je m'en vais Au vent mauvais Qui m'emporte Deçà, delà, Pareil à la Feuille morte.

Nguồn : <i>Thơ Pháp thế kỷ XIX. NXB Trẻ 2002</i> 2/ Tiếng những vĩ cầm của mùa thu làm đau tim tôi gây một nỗi buồn đơn điệu tẻ nhạt Ngắc nghẹn lời Lòng tái tê khi nghe giờ điểm tiếng Tôi nhớ lại Những ngày xa xưa Rồi tôi khóc Và tôi ra đi Theo cơn gió chướng Gió mang tôi qua bên này, bên kia Như mang Chiếc lá đã lìa đời Bản dịch <i>Nguyễn vạn An</i>	<i>Paul Verlaine, Poèmes saturniens, Chanson d'automne</i>
--	--

Trở lại thơ Việt, có những bài thơ của Ta hay cũng không kém về **mùa thu**, về những mối tình buồn như những mùa lá đổ ...

Hãy đọc lại *hai bài thơ* của *Lưu Trọng Lư* :

1/ TIẾNG THU

*Em không nghe mùa thu
dưới trăng mờ thẫn thức?
Em không nghe rạo rục*

*hình ảnh kẻ chinh phu
trong lòng người cô phụ?
Em không nghe rùng thu.
lá thu kêu xào xạc,
con nai vàng ngơ ngác
đạp trên lá vàng khô?*

2/ KHI THU RỤNG LÁ

*Em có bao giờ nói với anh
Những câu tình tứ thuở ngày xanh,
Khi thu rụng lá bên hè vắng
Tiếng sáo ngân xa vắng trước màn.*
*Em có bao giờ nghĩ tới anh
Khi tay vịn rỗ lá trên cành?
Cười chim cọt gió nào đâu biết:
Chua chát lòng anh biết mấy tình?
Lòng anh như nước hồ thu lạnh,
Quạnh quẽ đêm soi bóng nguyệt tà...
Ngày tháng anh mong chậm chậm lại,
Hững hờ em mặc tháng ngày qua...
Mùa đông đến đón ở bên sông,
Vội vã cô em đi lấy chồng
Em có nhớ chăng ngày hạ thắm:
Tình anh lưu luyến một bên lòng?*

Cách viết Ta, Tây có khác nhau điều tôi muốn nói ở đây là tình cảm có lãng mạn hơn hay không mà thôi.

Theo tôi, tiếng Việt chú trọng rất nhiều về cảm xúc nên diễn tả tất cả các trạng thái của con người, nhất là khi yêu.

*Hãy là em gói mây trong áo
Rồi thở cho làn áo trắng bay ?*

(NGUYỄN SA TƯƠNG TƯ)

Từ cái nhìn mà vương vấn, tương tư.

Từ ánh mắt như cái đuôi dài khi không muốn rời xa nhau :

*Ôn chuyện cũ mà thôi
Liếc đưa nhau đi rồi !
Con mắt còn có đuôi !*

(PHAN KHÔI TÌNH GIÀ)

Từ màu áo người kia mặc...

*Áo nàng vàng, anh về yêu hoa cúc.
Áo nàng xanh, anh mến lá sân trường.
Sợ thư tình không đủ nghĩa yêu đương,
Anh pha mực cho vừa màu áo tím....*

(NGUYỄN SA TUỔI MƯỜI BA)

Nếu Tây đọc thơ Ta, chưa chắc họ đã hiểu người Việt lãng mạn quá sức tưởng tượng mà có khi họ lại nghĩ mình bị tình yêu làm vớ vẩn, lảm cẩm... mất rồi !

Gì mà linh tinh đủ thứ :
Hết màu áo, tà áo rồi đến tóc mai sợi ngắn sợi dài, mắt nai, bàn tay ngọc...
hay là tươi như...trăng rằm !

Cũng như vẻ đẹp của Thúy Vân tả trong "*Kim Vân Kiều*" :

một khuôn mặt đầy đặn như trăng rằm, lông mày cong hình cánh cung như mày ngài. Miệng cười tươi như hoa nở. Giọng nói trong như ngọc. Da trắng mịn đến tuyết phủ nhường...

Làm sao Tây họ hiểu được cách ví von mà lúc nào cũng có Trăng, có hoa, có ong, có bướm...

Nếu mình muốn kiếm những bài **thơ tình hay nhất của Tây** trên mạng thì kết quả không là bao, mà tiêu biểu nhất là bài "*Cầu Mirabeau*" « **Le Pont Mirabeau** » của Guillaume Apollinaire.

Hay một bài thơ khác :

Il pleut doucement sur la ville...
(Arthur Rimbaud)

Il pleure dans mon cœur
Comme il pleut sur la ville ;
Quelle est cette langueur
Qui pénètre mon cœur ?

Ô bruit doux de la pluie
Par terre et sur les toits !
Pour un cœur qui s'ennuie
Ô le chant de la pluie !

Il pleure sans raison
Dans ce cœur qui s'écœure.
Quoi ! nulle trahison ? ...

Ce deuil est sans raison.

C'est bien la pire peine
De ne savoir pourquoi
Sans amour et sans haine
Mon coeur a tant de peine !

1/ Mưa nhẹ nhàng rơi trên thành phố...

(Bàng Bá Lân dịch)

Mưa rơi trên thành phố
Như khóc trong lòng ta
Nỗi buồn chi thiết tha
Sâu thắm vào lòng ta?
Ôi, tiếng mưa êm êm
Trên mái nhà, mặt đất!
Xui lòng ta buồn thêm,
Mưa gieo buồn êm êm!
Khóc không manh không mối
Trong lòng buồn tái tê.
Đâu! Có ai phản bội?
Buồn này thật không mối.
Không hận nào hơn hận
Khi chẳng hiểu vì đâu
Không yêu đương, buồn giận
Lòng ta buồn vô tận!

(Bàng Bá Lân)

2/ Mưa nhẹ rơi trên phố

(Hoàng Nguyên Chương dịch)

Mưa nhỏ lệ hồn tôi
Cũng là mưa trên phố
Có điều gì buồn khổ
Thấm đẫm ướt tim người.
Ôi! Tiếng mưa thánh thót
Trên mặt đất, mái nhà
Cho con tim ray rứt
Theo khúc hát mưa qua.
Mưa khóc không duyên cớ
Trong trái tim rã rời
Nào có ai phụ bạc
Mà tang lòng khôn vơi.
Có gì hơn đau khổ
Mà chẳng biết vì đâu

Không tình yêu thù hận
Sao lòng đầy khổ đau.

(Hoàng Nguyên Chương)

Qua những bài dịch, ta có thể nhận xét một điều là thơ Tây dễ hiểu và dễ dịch hơn thơ Ta.

Một phần là tại dịch sang tiếng khác, nhiều khi không có chữ nào diễn tả những cảm xúc đó, như "*vương vấn*" chẳng hạn, vì mình có thể vương vấn đôi mi...

Tôi không nghĩ Tây làm thơ tình vào mọi lứa tuổi để tặng người yêu, nhưng người Việt mình thì lại thích thế.

Bố tôi cũng có một thời thơ thần... Hay đạp xe đi kiếm Nàng Thơ ở quanh hồ Hoàn Kiếm.

Không những làm thơ cho ông mà còn viết cả kịch thơ và có buổi trình diễn ở Nhà Hát Lớn Hà Nội với nhóm học sinh Trường Bưởi.

Phải công nhận là những lá thơ tình Bố tôi từng nhận được, mấy cô làm thơ rất hay, như T T KH của bài "*Hai sắc hoa Ti gôn*" vậy.
Khi lên xe hoa thì có cô xin lấy lại những bài thơ ấy.

Có khi nào "*Tình chỉ đẹp khi còn dang dở*", như trong bài "**Ngập ngừng**" của Hồ Dzếnh ?

Tôi không biết tuổi trẻ bây giờ như thế nào, khi cách viết bắt đầu cắt gọn để tiện lợi hơn, có thể ảnh hưởng đến tương lai tiếng Việt ?

Ở hải ngoại, người Việt nhiều khi nói chuyện pha lẫn lộn hai ngôn ngữ, là thường. Nhưng ở Việt Nam, tôi nhận xét cách dùng tiếng ngoại ngữ để thay thế tiếng Việt là cố ý, chứ không phải vô tình.

Chẳng hạn trên You Tube, bạn nghe nói món « La ghim » hay « lê ghim » nào đó, hay ở trong nhà, cái « La phong » như trần nhà...

Phát âm ngoại ngữ đúng thì không sao, đằng này người này bắt chước người kia xô tiếng Mỹ, tiếng Tây, như mình học cao, biết rộng vậy, dùng chữ ngoại cho sang : người Mỹ, Anh họ live stream thì ta cũng « lai chim », muốn nghịch phá ai đó thì « trôn » người ấy (đọc gần như chữ « chôn », từ chữ « troll », phiên âm theo cách đọc « tr » của Việt Nam... !!!)

Ngày xưa, nếu không có một chữ trong từ điển, thì ta sẽ dùng từ ngữ ngoại đó phiên âm sang tiếng Việt, theo cách viết của người Việt, ví dụ tiếng Tây là « gare », sang tiếng Việt sẽ ngắn gọn hơn vì phát âm theo kiểu Ta, mình không có chữ « r » nên thành (nhà) « ga ».

Trường hợp chữ "Légume" lại đọc trại đi thành "laghim" !!! Thế là họ Việt hóa nó một cách nửa mùa, nghe vẫn siêu đẳng hơn là « rau củ » nhỉ !??

Một thứ gì do Việt Nam làm ra ư ?

Sao không nói là « Sản phẩm của Việt Nam » hay « Sản xuất tại Việt Nam » mà lại khoe là "ma - ze" in Viet Nam !!!

"Ma ze", bố ai mà hiểu được nó là từ đâu đến, Tây không ra Tây, Mỹ không ra Mỹ !!! Tiếng Việt có lẽ không có chữ để dùng hay sao ấy nên mới phải quơ quàng tiếng của ai đó làm của mình mà lại đọc kiểu đánh vần tiếng Việt mới hay : Made : "de" thành âm Ze.

Cũng như cây rào chắn ngoài đường, tôi nghe "*ba ri e*", tôi giật mình, ủa tiếng gì mà lạ vậy, hỏi ra thì mới biết là từ tiếng Tây ra : "barrière". Siêu thật !

Còn một điểm mà tôi nhận thấy nữa, là về trình độ của giới trẻ, cấp Đại học. Có người dùng tiếng Việt không rành, như một bà mẹ trẻ, có con cái đang tuổi học nói, tập đi... : chẳng hạn lầm lẫn giữa « *chập chững* biết đi », « *bập bẹ* tập nói » với nhau, thành « *bập bẹ* tập đi » và « *chập chững* biết nói » : Thế có rầu không cơ chứ, nói tiếng Việt đã không rành, nhưng mà cũng thích khoe chữ nghĩa Tây, Hàn, Mỹ... và lẽ dĩ nhiên đoán mò chính tả nên viết bập bẹ cho qua mặt thiên hạ !!! Chính tả tiếng Việt thì quá kém : « *tin thần* » biến thành « *tin thần* », nếu không biết mình đang nói về chuyện gì thì sẽ không hiểu giữa người Việt với nhau !

Cũng như trong cuộc sống hàng ngày, bạn đã từng nghe nói đến « *cốm* » : chả cốm, bánh cốm... hay như trong bài : « *Paris có gì lạ không em, Mai anh về mắt vẫn lánh đên, Vẫn hỏi lòng mình là hương cốm, Chả biết tay ai làm lá sen ?* (NGUYỄN SA), thế mà cô gái tôi kể ở trên lại viết « *cốm* » là « *cóm* ».

Một mình cô sai thì cũng không sao, nhưng cô lại có con cái và chính cô là người truyền dạy tiếng mẹ đẻ ! Thương thay cho thế hệ mai sau !!!

Tiếng Việt chỉ ở trong tay người Việt trong xứ, tương lai tiếng Việt là ở đây.

Trong tay những người có tuổi, nhưng phần đông họ theo Cách Mạng đấu tranh để giải phóng miền Nam, đâu có học hành gì thời buổi đó. Mà thật ra thì miền Nam có xin xỏ gì họ đâu mà cần giải phóng, hơn nữa nếu sợ đế quốc Mỹ đô hộ hay bóc lột gì đó thì tại sao dân ngoài Bắc giờ cứ gửi con cháu đi Mỹ để chúng bị nhồi sọ bởi bọn tư bản hay có ảnh hưởng xấu nhỉ với cuộc sống văn minh trụy lạc, một đế quốc chứ có phải thường đâu ! Tôi vẫn còn nhớ câu tuyên truyền của miền Bắc này : « đánh cho Mỹ cút, Ngụy nhào ». Hãy nhớ là đồng đô la có giá trị đến bậc nào và « khúc ruột ngàn dặm » đã đóng góp nhiều đến cỡ nào cho mảnh đất quê hương mà họ đã phải đứt ruột bỏ lại sau lưng.

Sinh viên miền Nam cũng đã từng phải lên án đế quốc Mỹ trong những buổi học tập (cải huấn hay cải tạo nhỉ ?) ở trường, trong đó có tôi. Và cũng đã từng phải tham gia chiến dịch tịch thu và đốt sách miền Nam. Đốt văn hóa "đồi trụy", trừ sách khoa học !

Và vì theo Cách Mạng sớm nên không được học hành, toàn là dân đốt chữ cả nên *khi các vị này dùng tiếng Việt thì phải biết !*

Tôi vẫn không hiểu tại sao "*bộ phận*" của con người lại thành bộ phận của một công ty, một đơn vị hành chính nào đó thay vì "cơ quan".

Theo tiếng Tây, "**bộ phận**" người là "**organe**" chẳng hạn, khi họ nói về một cơ quan, một hệ thống tổ chức nào đó thì thêm chữ vào, thành "**organisme**", chứ không ai nói là "organe" bộ phận cả.

Cũng như « **làm việc** » :

Mọi người đi làm, họ làm việc : động từ tiếng Tây là "**travailler** (travail : danh từ), tiếng Anh là "**work**",

nhưng không đơn giản với tiếng Việt :

Công an muốn « làm việc » với bạn à ? Bạn được « **công an mời đến trụ sở để họ tra hỏi** ».

Theo đúng nghĩa, tiếng Tây là "**interrogatoire**" (danh từ) chứ không phải là "**travail**" (danh từ) khác xa !!!

Có thể hiểu về sự khác biệt của phong cách người Việt qua những vị đại diện quốc gia của họ, như một vị cựu Chủ tịch nước khi phát biểu, cũng không nói « Sản xuất tại Việt Nam » mà lại dùng chữ ngoại, cũng đọc là **Ma Ze in Viet Nam** (Made in VietNam), xin bái phục Ngài !!!

Để xét văn hóa Xã Hội Chủ Nghĩa **hơn** phía Cộng Hòa như thế nào, sau khi đã xóa sạch các tác phẩm miền Nam, có một bằng chứng cụ thể qua cuộc thi thơ Khu Vực Đồng Bằng sông Cửu Long lần thứ 4, kéo dài 10 tháng, vào cuối tháng 10 năm 2009.

Bài thơ “Trăng ghen” được giải Nhất.

Tuy nhiên cái giải của các Hội Văn học Nghệ Thuật này đã bị “ghen” như cái tựa đề của nó, vì một số cơ quan có thẩm quyền ở Cần Thơ không chấp nhận.

Họ yêu cầu Ban Giám khảo chọn bài khác, vì bài *Trăng ghen* u ám quá.

Theo họ nghĩ thì “*Trăng phải sáng, thậm chí rất trong sáng, chứ không thể nào ghen được !*”

TRĂNG GHEN

Mẹ sinh tôi vào một đêm rằm mưa gió ngày xưa,
Lúc chào đời đã lỡ hẹn cùng vầng trăng viên mãn.
Vùng tản cư hồi này ruộng hoang nhà trống,
Rước được bà mụ vườn, ngoại cực trần thân.
Tôi lớn trong quê mùa như cây tạp vườn hoang,
Bảy tuổi biết leo lưng trâu, không từng ngồi xe đạp.
Không biết lời bài buôi để mua lòng người khác,
Nên thua thiệt cả đời vì không thể dối lừa ai.
Ngơ ngác buổi ra thành, trước cuộc sống đua chen,
Mười năm sau chưa gội rửa cho mình thành dân chợ.
Lớp phèn hết bám chân, nhưng chất chân quê còn đó,

Tôi tranh thủ những tháng hè, thích về lại thăm quê.
Bè bạn theo đuôi trâu một thời, mơ ước nhìn tôi,
Tưởng tôi thoát kiếp ngài, nhớn nhơ hóa bướm.
Tôi nhìn về hồn nhiên của đám bạn xưa thèm quá,
Cộng một chút phù hoa đâu thêm lớn tâm hồn.
Mỗi lần về quê bè bạn cũ lại vắng hơn,
Gái mười bảy đã lấy chồng, trai hai mươi đòi vợ.
Cô bạn xưa nách con ngang nhà mua chịu rượu,
Đôi mắt ướt một thời bẽn lẽn ngó bàn chân.
Xóm bên sông nhiều cô gái rời quê,
Về thăm nhà xênh xang lựa là hàng hiệu.
Vài căn nhà xây, đổi đời nhờ những đồng tiền báo hiếu,
Khởi sắc một vùng quê sao nghe có chút bụi ngùi.
Đồng bằng quê hương tôi nhiều cái nhất ngậm ngùi:
Sản lượng lúa nhiều, vùng cá ba sa lớn nhất,
Đầu tư văn hóa thấp và khó nghèo cũng nhất,
Và cũng dần dần, những cô gái lấy chồng xa.

Chập tối buồn ra nhìn bến nước cô đơn,
Vầng trăng vừa lên đã bị mây mưa vẩn vù.
Tôi chợt nhớ lần lối hẹn đầu đời, trăng cũ
Vầng trăng ghen hoài, chưa tỏa sáng một vùng quê.

HOÀI TƯỜNG PHONG

Có một chữ mà mỗi lần tôi nghe, tôi vẫn chưa quen được và vẫn không hiểu tại sao nó có mặt trong câu nữa, đó là chữ **bị** !

Bài này viết dài đấy : Tôi lại nghe thế này : Bài hơi **bị** dài.

Cái bánh mới làm xong, ngon quá : Cái bánh hơi **bị** ngon !

Áo tôi may đẹp thật : Cái áo hơi **bị** đẹp !!! (*Trời đất !!!*)

Tôi đánh ai hay tôi bị đánh, **bị** là do có tác động ngoài vào, tôi chịu trận, tôi **bị** là vì thế.

Nhưng giờ thì **bị** nó bị dùng một cách vô tội vạ, nghe mà thấy chướng tai luôn !!!

“Tôi yêu tiếng nước tôi từ khi mới ra đời” (Tình ca - Phạm Duy)

Liệu tôi có nên bắt chước họ thêm chữ **bị** vào không nhỉ ? Bài hát này cũng **bị** hay đấy !

Nếu cứ mãi theo cái đà này thì tiếng Việt sẽ thành dỏm mất thôi quý vị ạ và không những *Trắng ghen* mà chính tôi cũng thấy *ghen* cho tương lai của nó !!!